

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ЗАПАСІВ У ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Проведено аналіз різних підходів до визначення поняття "запаси", розкрито зміст поняття, що дозволяє поглибити та уточнити його сутність. Визначено місце матеріальних запасів у логістичній системі виробничого підприємства.

Аннотация. Проведен анализ различных подходов к определению понятия "запасы", раскрыто содержание понятия, что позволяет расширить и уточнить его сущность. Определено место материальных запасов в логистической системе производственного предприятия.

Annotation. An analysis of different approaches to the definition of "reserves" concept has been held, its content has been revealed that allows to deepen and clarify its essence. The place of inventory in business logistics system has been defined.

Ключові слова: запаси, матеріальні ресурси, логістична система, логістика запасів.

У сучасних умовах ринкової економіки виникає необхідність забезпечити ефективний розвиток підприємства та зростання його потенціалу. Це вимагає створення нової системи управління матеріальними ресурсами, в тому числі запасами.

Матеріальні запаси присутні у всіх ланках логістичної системи виробничого підприємства. Але управління запасами на кожній ланці має певну специфіку, оскільки запаси становлять чималу частку заморожених фінансових ресурсів підприємства.

Вітчизняні та зарубіжні вчені зробили вагомий внесок у дослідження проблеми логістики запасів. Визначення поняття запасів представлені у працях таких вчених, як: Анікін Б. А., Бутинець Ф. Ф., Ніколайчук В. Є., Д. Уотерс, Родніков А. Н. Проте розкриття питання щодо сутності матеріальних запасів є недостатньо висвітленим. Але зважаючи на те, що однозначної точки зору з цієї проблематики не існує, вона потребує подальшого уточнення та вивчення.

Метою цієї статті є дослідження терміну "запаси" та основних ознак категорії матеріальних запасів на основі аналізу підходів різних учених до поставленого питання.

У логістичній системі виробничого підприємства одним із об'єктів управління є потік товарно-матеріальних цінностей, який представлений у вигляді запасів. Запаси почали розглядати як форму матеріального потоку, яка має свої межі в часі та просторі.

Незважаючи на те, що утримання запасів пов'язане з певними витратами, підприємці змушені створювати їх. Основні мотиви створення матеріальних запасів:

- можливість коливання попиту;
- сезонні коливання попиту на деякі види товарів;
- спекуляція на зростанні ціни, що призводить до закупівлі великої партії товарів;
- зниження витрат, пов'язаних із розміщенням і доставкою замовлення;
- забезпечення рівномірності процесу виробництва.

У літературі відсутні єдині підходи до розуміння сутності запасів, про що свідчить таблиця.

Визначення поняття "запаси"

Зміст поняття	Автор, джерело	Ознака
1	2	3
1. Запаси – сировина, матеріали, комплектуючі і готова продукція становлять матеріальні цінності, що очікують промислового або особистого споживання	Анікін Б. О. [1, с. 225]	Призначення запасів
2. Запаси – сукупність засобів виробництва, що зберігаються у відповідних господарських структурах, як сфери виробництва, так і сфери збуту	Ніколайчук В. Є. [2, с.144]	Місце знаходження

Закінчення таблиці

1	2	3
3. Запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, і які ще не використовуються	Л. Каніщенко [3, с. 583]	Місце знаходження, причини створення
4. Запаси – матеріальна продукція, що чекає вступу в процес виробничого чи особистого споживання або в процес продажу	Родніков А. Н. [4, с. 73]	Призначення запасів
5. Запаси – кількість матеріалів, товарів та інших матеріальних об'єктів, що є в даній точці (наприклад, на складі, прилавку, робочому місці) в даний момент часу	Палагін І. Ю. [5, с. 19]	Місце зберігання в певному проміжку часу
6. Запаси – товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві. Вони утворюються кожен раз коли ресурси, що надходять чи виходять, на підприємстві не використовуються, хоч і доступні	Д. Уолтерс [6, с. 362]	Причини створення запасів
7. Запаси – це товари і матеріали, які зберігаються для різних цілей	Д. Джонсон [7, с. 333]	Причини створення запасів

Отже, аналіз поняття "запаси" показав, що визначення Л. Каніщенка є найбільш точним, оскільки "запаси" визначаються орієнтуючись на причини їх створення та вказуючи на місце їх знаходження, однак це не зазначає, що запаси існують в певному часовому проміжку.

Ніколайчук В. Є. розглядає запаси щодо місця їх знаходження. Він вказує, що запаси є засобами сфери виробництва та сфери збуту.

Палагін І. Ю. розглядає запаси за місцем зберігання в певному проміжку часу.

Д. Уолтерс визначає запаси як матеріали, що є на підприємстві, не конкретизуючи їх місце знаходження та зазначаючи причину їх накопичення.

Родніков А. Н. тлумачить поняття "запасів" з точки зору їх призначення.

На думку автора, визначення поняття "запаси" повинно враховувати декілька факторів для повного його розкриття:

місце знаходження запасів;

статичність запасів;

причини створення запасів;

призначення запасів.

Таким чином, запаси – це матеріальні ресурси, які знаходяться на різних стадіях виробництва й обігу та чекають на своє використання у процесі виробничого або особистого споживання.

На погляд автора, запас як складова та форма існування потоку є статичним станом потоку матеріальних ресурсів, а рух ресурсів – динамічним станом потоку матеріальних ресурсів.

У логістиці виробництво – це процес безперервного руху матеріального потоку (від закупівлі сировини до збуту готової продукції). Роль запасів у цьому процесі – забезпечити безперервність руху.

Роль запасів у логістичній системі вчені визначають по-різному, а саме як:

форму існування матеріального потоку [1, с. 232];

необхідну складову матеріального потоку [9, с. 158];

статичний параметр, а потік динамічний [9, с. 159].

Оскільки завданням логістики є управління матеріальними потоками, котрі значну частину часу проводять в статичному стані (в запасах), які присутні по всій довжині логістичного ланцюга, то можна стверджувати, що управління запасами займає значну роль в логістичному управлінні. Зокрема, як стверджує Анікін Б. А., запаси – це друга за важливістю розрахункова складова виробничого процесу [1, с. 229].

Отже, логістика запасів займає ключове місце в логістичній системі як окремої організації, так і економіки в цілому. Забезпечення єдиного і безперервного процесу постачання усіх стадій виробничого процесу необхідними запасами в оптимальній кількості і заданої якості – це найважливіша гарантія ефективного функціонування організаційних та економічних процесів.

Логістика запасів – функціональна область логістики, яка займається вивченням статичного стану матеріального потоку та розглядає запаси як об'єкт управління, який в процесі переміщення матеріального потоку може накопичуватись у вигляді запасів у кожній ланці логістичного ланцюга, маючи різну форму, фізико-хімічні

властивості та вартість, прагне до створення інтегрованої системи управління запасами, використовуючи методи і моделі логістики, і розглядає запаси з точки зору досягнення мети, поставленої перед логістичною системою у цілому.

Наук. керівн. Авраменко О. В.

Література: 1. Логистика : учебн. пособ. / под. ред. Б. А. Аникина. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 328 с. 2. Николайчук В. Е. Логистика: теория и практика управления : учебн. пособ. / В. Е. Николайчук, В. Г. Кузнецов. – Донецк : НОРДПРЕСС, 2006. – 540 с. 3. Економічна енциклопедія : у трьох томах / [відп. ред. Мочерний С. В.]. – К. : Академія, 2000. – Т. 1. – 864 с. 4. Родников А. Н. Логистика : терминологический словарь / А. Н. Родников. – [2-е изд., исправ. и доп.]. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 352 с. 5. Палагин И. Ю. Логистика : учебн. пособ. / И. Ю. Палагин. – СПб. : Академия гражданской авиации, 2001. – 64 с. 6. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / Д. Уотерс ; пер. с англ. В. Н. Егорова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 504 с. 7. Джонсон Д. Современная логистика / Д. Джонсон ; пер. с англ. – 7-е изд. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2002. – 624 с. 9. Бажин И. И. Проектно-логистическое управление ресурсным обеспечением : монография / И. И. Бажин, В. В. Сысоев. – Н. Новгород : Гладкова О. В., 2005. – 222 с.